

Муниципальное бюджетное образовательная организация «Ытык-Кюельский детский сад «Туйаара» муниципального района «Таттинский улус» Республики Саха (Якутия)»

678650, РС(Я), Таттинский район, с.Ытык-Кюель, ул.Братьев Алексеевых, 32, тел.8 411 52 41 251

Электронный адрес: tuiara_kids@mail.ru Сайт: <http://tuyara-utyk.tattadoy.ru>

Лото- оонньуу «Дойдум хонуута»

Ааптар: Ытык- Күөллээби “Туйаара” детсад
учуутал-логопеда Гоголева Пелагея Егоровна

Таатта улууһа, 2020с.

Аан тыл

Оџо бэйэтин сааһыгар сөп түбэхэр билиилээх- көрүүлээх, толкуйдуур дьобурдаах, сагарар саната сөпкө сайдыбыт, тыла-өһө ыраас, хомоџой буолара ирдэнэр.

Билигини 21 үйэџэ үөрэх систиэмэтигэр уларыыйылар киирэ турар кэмигэр бу «Дойдум хонуута»- диэн лото- оонньуу үөрэх федеральной судаарыстыбаннай ирдэбилигэр (ФГҮөС) 40% эппиэттиир, саха оџотун төрөөбүт тылын сайыннарга көмөлөөх буолар.

Бу лото- оонньуу нобуоругар 4-7 саастаах оџолорго хартыналар көмөлөрүнэн тылларын саппааһын байытар, ситимнээх сагаларын, өркөн- өйдөрүн, тобуллаџас толкуйдарын сайыннара оонньуулар киирдилэр. Лото – оонньуу хонуулаара араас темалартан турар: «Ыһах», «Сайылык», «Байанай», «Айылџа», «Кыһын», «Саас», «Сайын», «Күһүн», «Балаџан», «Олонхо»- диэн өбүгэлэрбит олохторун- дьаһахтарын, сизэрдэрин- туомнарын, иһиттэрин- хомуостарын, айылџабыт көстүүтүн, дьыл кэмнэрин билиһиннэрэр, үөрэтэр, кыра оџоџо сөптөөх, өйдөнүмтүө гына оноһуллунна.

Карточкалары уларыта сылдьан туттан, араас оонньуулары тэрийиэххэ сөп. Оџону соџотохтуу эбэтэр атыттары кытта тэнинэн күрэхтэһиннэри иһыматынан оонньонулар. Улахан киһи эбэтэр оџо лото- оонньууну салайан ыытар.

Лото- ооньуу нобуругар туох киирэрий?

1. Теманан ойуулаах улахан карточкалар (хонуулар)- 10 устуука
2. Ойуулаах кыра карточкалар - 60 устуука
3. Таабырнардаах улахан карточкалар – 2 устуука
4. Фишка – 40 устуука (20- халлаан күөх, 20- араҕас)

Лото- ооньуу ис хоһоонно, сорудахтара, көрүгнэрэ

Сыала: Оҕо тылын саппааһын, ситимнээх санатын уустаан-ураннаан кэпсиир дьобурун, тобуллаҕас толкуйу сайыннарыы.

Туттуллар маллар: улахан ойуулаах карточкалар (хонуулар), кыра ойуулаах карточкалар.

Ооньуу хаамыыта: улахан киһи ооньуу ис хоһоонун, быраабыллатын быһаарар. Биирдии ооньооччу хонуутун ылар. Ытааччы оҕо, иитээччи эбэтэр төрөппүт хоруопкаттан умса сытар биирдии уруһуйдаах кыра карточкалары ылар уонна оҕолорго көрдөрөр. Бэйэтин хонуутугар бу уруһуйа баар оҕо ойууну ааттыыр уонна ылан ойуутун сабар. Ким түргэнник ойуутун саппыт оҕо кыайар.

- **«Болбойон иһит!»**

Сыала: оҕо сатаан истэр дьобурун, ситимнээх санатын сайыннарыы.

Туттуллар мал: улахан ойуулаах карточкалар (хонуу), кыра ойуулаах карточкалар.

Оонньуу хаамыыта: улахан киһи оҕолорго «Сайылык» («Ыһыах», «Байанай», «Айылҕа», «Кыһын», «Саас», «Сайын», «Күһүн», «Балаҕан», «Олонхо») туһунан, туох ойууламмытын кэпсиир, билиһиннэрэр.

Оҕолор болбойон олорон истэллэр. Онтон «Сайылыкка» («Ыһыахха», «Байанайга» уо.д.а) сыһыаннаах ойууларын булан улахан карточкаҕа уураллар, аатталыылар, тугу өйөөн хаалбыттарын кэпсииллэр.

- **«Өйдөөн көр!»**

Сыала: оҕо өйгө тутар дьобурун сайыннарыы, тыл саппааһын байытыы.

Туттуллар маллар: улахан карточкалар (хонуулар), фишкалар

Оонньуу хаамыыта: улахан киһи улахан карточканы (хонууну) көрдөрөр. Оҕо 15-20 сөк. болѳомтолоохтук көрөр. Онтон саппытын кэннэ ханнык ойуулары өйдөөн хаалбытын ааттыыр. Сөп эппиэт аайы фишка бэриллэр.

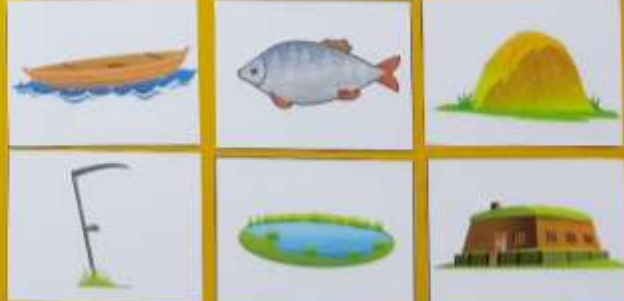
- **«Таабырыннар».**

Сыала: оҕо толкуйдуур дьобурун сайыннарыы, чингэтии.

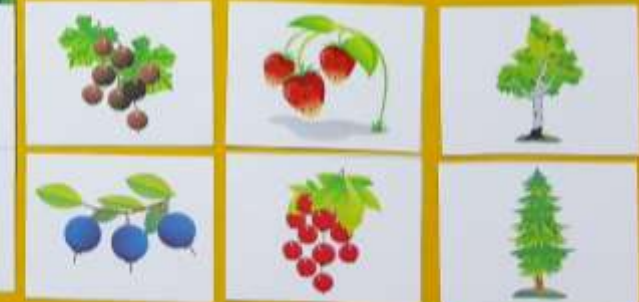
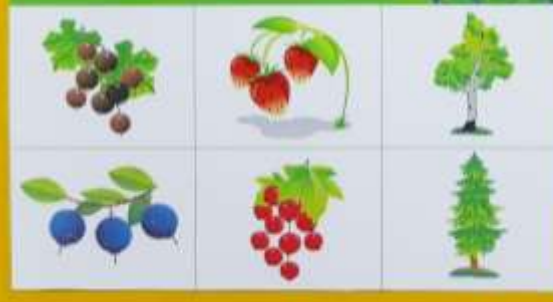
Туттуллар маллар: кыра ойуулаах карточкалар, фишкалар.

Оонньуу хаамыыта: улахан киһи таайтарааччы, оҕо таайааччы оруолланаллар. Оҕо таабырын эппиэтин ойуулаах кыра карточкалартан булан көрдөрөр, сөпкө ааттыыр. Сөп хоруй аайы фишка бэриллэн иһэр. Ким элбэх фишкалаах оҕо кыайар.

«Сайылык»

«Айылға»

«Ыһыах»

«Балаҕан»

«Олонхо»

«Байанай»

«Саас»

«Сайын»

«Күһүн»

«Кыһын»

Таабырыннар

- Манан тагастаах, манан эттээх, барыга туттулар Майбары тойон баар үһү. *(Хатын)*
- Сайыннары- кыһыннары уларыбат баар үһү. *(Харыйа)*
- Ураа ланкыр муостаахпын да, уу обуһа буолбатахпын . *(Хомурдуос)*
- Халлаанна араас дьүһүннээх сэбирдэхтэр көтөллөр үһү. *(Лыах)*
- Сытыы саллааттаах, сылбырҕа норуоттаах уордаах ыраахтааҕы баар үһү. *(Тигээйи)*
- «Кэллэрбин эрэ кэпсиэм, төннөрбөр төрүт санарыам суоҕа», - диир баар үһү. *(Кэбэ)*
- Тииккэ дьэргэлгэн баар үһү. *(Моҕотой)*
- Төбөтө суох да сэлээппэлээх, соҕотох атахтаах да саппыкыта суох баар үһү. *(Тэллэй)*
- Күүтэллэр-күүтэллэр да, хайа күн кэллэрбин эрэ саһарга бараллар. *(Ардах)*
- Кыната суох да көтөр, уоһа суох да үрэр, көстүбэт да күүһүргүүр баар үһү. *(Тыал)*
- Икки өттүнэн сүүстээх баар үһү. *(Көмүлүөк)*
- Таһаҕаһы таһар да, көлүөһэтэ суох, син айанныыр да, суола суох баар үһү. *(Оҥочо)*
- «Хаптарыан да, хандаалаан таһарыам, ылларыан да, ыйаан кэбиһиэм!»- диир баар үһү. *(Туһах)*
- Сыыдам ырыалаах, сурааһын суоллаах ааллаах ат баар үһү. *(Хайыһар)*
- Кыһын ампаарга, сайын хочоҕо сылдыар баар үһү. *(Хотуур)*

- Көмүс сонноох Көөдөкөөн оџонньор баар үһү. *(Собо)*
- Тоџус ый устата аһаабат баар үһү. *(Эһэ)*
- Албын оџонньор арбаџаһа аатырбыт. *(Саһыл)*
- Уһуктаах төбөлөөх төбөтүн оройунан тыынар үһү. *(Ураһа)*
- Манган сонноох киһи сытан баран, үрэхтэргэ, күөллэргэ сүүрэр үһү. *(Хаар)*
- Кыһын сүүрэр, сайын утуйар баар үһү. *(Салааска)*
- Оттон урут тахсар, хагдарыйыах иннигэр хатан хаалар үһү. *(Ньургунун)*
- Күлүгэ суох баар үһү. *(Күөл)*
- Биир тураах оџото хоно-хоно баттыыр үһү. *(Бэргэһэ)*
- Ханьыл тойон уола хараџа хааннаах үһү. *(Улар)*
- Саас үүнэн көџөрөр, күһүн алтан дуйданар, тыалга- кууска суйданар баар үһү. *(Сэбирдэх)*
- Тиит тирэхтээх тинсирики сүүрүүк баар үһү. *(Тиинг)*
- Көтөр кынаттаах бэриэччитэ, сандал саас арыалдыта туус манган көтөр баар үһү. *(Туллук)*
- Аһыыннаах амтаннаах да буоллар кыһыл оџуруо буолан курунна, тыаџа үүнэр баар үһү. *(Хантаџас)*

Лото – оонньуу ойуулар

Айылба 1. Моонньофон 2. Сугун 3. Дьэдьэн 4. Хаптабас 5. Хатын 6. Харыйа	Сайылык 1. Оночо 2. Балабан 3. Бугул 4. Хотуур 5. Күөл 6. Собо	Ыһыах 1. Мас тардыһыы 2. Халадаай 3. Сэргэ 4. Ураһа 5. Алгысчыт 6. Хаһыаччык
Балабан 1. Чаппараах 2. Сандалы 3. Биһик 4. Көмүлүөк 5. Олбох 6. Олох мас (олоппос)	Байанай 1. Булчут 2. Туһах 3. Эһэ 4. Тайах 5. Сордонг 6. Улар	Олонхо 1. Ньургун Боотур 2. Туйаарыма Куо 3. Абааһы Кыһа 4. Аал луук мас 5. Олонхоһут 6. Абааһы бухатыыра
Сайын 1. Хомурдуос 2. Тигээйи 3. Лыах 4. Тонобосчут 5. Кэбэ 6. Моҕотой	Саас 1. Салааска 2. Ньургуһун 3. Ханкы 4. Саһыл 5. Тулдук 6. Чалбах	Кыһын 1. Хайыһар 2. Бэргэһэ 3. Хаатын 4. Салааска 5. Чооруос 6. Хаар
Күһүн 1. Саппыкы 2. Тэллэй 3. Хаас 4. Сэбирдэх 5. Ардах 6. Тыал		